

...-...2nen årg...-...-...-...Primo Mai, 1945...-...-...-...2nen årg...-...-...

A L V O R L I G E O R D .

Under en debatt forleden i underhuset kom premierminister Churchill bl.a. inn på heimefrontens forhold i de besatte land etter krigen. Han understreket sterkt at heimefronten skal ha sin takk og sin eventuelle belønning av folket, når krigen er slutt. Heimefronten må ikke forsøke å skaffe seg belønning selv ved å gripe inn i sitt lands styre ved hjelp av de våpen eller maktmidler den har fått utlevert til annet bruk, nemlig til kamp mot fienden - og kun til det.

Bakgrunnen til disse uttalelser var de uhyggelige begivenheter i Belgia og Hellas etter at tyskerne hadde rømmet landene. Rent bortsett fra at mangelfullt kjennskap til disse begivenheters årsak i detalj gjør det umulig for oss å opptre som dommere i disse konflikter, så er det ganske unødvendig at vi forsøker på å felle noen dom i andres forhold. Derimot er det i høyeste grad nødvendig for oss å ta det urokkelige standpunkt at vi må undgå at liknende grufulle episoder inntreffer her hos oss. Det må være klart fra første øyeblikk av at de av oss som kan sies å ha tatt en tårn på heimfronten - enten vi nå befinner oss i Sverige eller Norge - ikke har noensomhelst politiske krav å fremsette. Det er ikke derfor vi har gjort det vesle vi kunne. Heimefronten i Norge består ikke av noen få, men praktisk talt av hele folket, som hver har gjort sitt, så langt evner og motstandskraft - eller motstandsmuligheter - kunne rekke. Det er dette folk - og det alene - som, representert ved de folkevalgte institusjoner, skal belønne fortjenester eller dømme.

Det er en uhyggelig og nedverdiggende tanke at der blandt heimefrontens folk skulle finnes noen som ville benytte tyskernes okkupasjon av landet - krigen med all dens elendighet - til å bli kvitt politiske motstandere og meninger fra førkrigstiden - eller med andre ord til å vinne noe politisk for seg selv. De stiller seg i så tilfelle med N. S., som har gjort nøyaktig det samme. Noen politisk eller materiell lønn for kamp for fedrelandets frihet skal vi ikke ha - enn mindre forlange. Den som gjør en innsats for å oppnå noe av krigen, stiller seg i klasse med de verste brakkebaroner.

Det skal ikke falle den ringeste skygge av Churchills ord om Hellas og Belgia på Norge. La oss være enige om det. Vi må ordne oss slik at det ikke finnes den minste grunn til å holde Norge besatt etter krigen av hensyn til indre forhold. De indre forhold må etter krigen være nøkterne og rolige og starte på basis av 8de april 1940. Og så får vi gjøre opp med både den ene og den annen, men på en verdig måte som det sømmer seg en kulturnasjon. Vi skal ikke vise at vi har lært en viss "kultur" av et annet folk i denne tiden. Vi skal ikke ha oppgjør på gaten eller i trappeoppganger. Vi skal ha det i rettssalen. For vi har en kultur å forsvare. - også en parlamentarisk kultur. Og den skal vi ikke et øyeblikk gi slipp på, selv i de stunder da noen hver av oss kan være overopphetet av undertrykkelsen. Ingen behøver være redd for at rettferdigheten ikke skal skje fyldest. De som selv tar den i sin hånd er ikke noen verdige voktere av rettferdigheten og kulturen. Tvert imot.

Den eneste sikre garanti for ro og orden under gjenoppbygningen etter krigen er at de forskjellige folkevalgte institusjoner øyeblikkelig trer i funksjon, selvsagt med utelukkelse av nasister. Vi må starte gjenoppbygningen pr. 8de april og så arbeide oss framover. Det vil si:

1. Kongen skal hjem straks.
2. Hele regjeringen skal hjem straks. Eventuelle forretninger i London eller andre steder må overlates til sendemenn eller særskilte befullmektigte.
3. Stortinget skal øyeblikkelig tre sammen og vise seg fast og ubøyelig overfor alle utskeielser. Nasistene er på forhånd tatt i forvaring eller satt utenfor ved fravær.
4. Alle kommunestyre skal inn, velge ordfører og tre i virksomhet. Nasistene se ovenfor.
5. Alle skolestyre skal inn og ordne opp.

I det hele tatt alt som gir uttrykk for folkeviljen - demokratiet - skal øyeblikkelig inn og gjøre sin gjerning. Hvert eneste ledd i konstitusjonen og folkets folkestyre skal være på plass straks for å verne om alle fun- da mentale demokratiske goder, som organisasjonsfrihet, ytrings- og tryk- kefrihet m.v. Intet ukonstitusjonelt smutthull skal stå åpent for kuppma- kere. Intet påskudd skal levnes dem til å gripe inn. Nå vil kanskje en og annen hevde, at de folkevalgte institusjoner fra 8de april 1940 bare re- presenterer folkeviljen fra 1936 eller 37, altså ikke i dag. Men dertil er å si at de er det siste uttrykk for folkeviljen vi har og at vi må greie oss med det inntil vi skaffer oss et nytt uttrykk for folkeviljen gjennom nye frie valg. Hvem er det i tilfelle, som våger å påstå at de representerer folkeviljen bedre enn de nevnte institusjoner fra 1940? Det er iallfall utilstedelig om en liten krets av heimefrontfolk eller emi- granter skal gå hen og agere folkevilje i Norge i det norske selvstyre. Den slags fantasier bør man oppgi for godt heller. Mot de nevnte punkter reiser det seg på visse meget begrensede hold, føl- gende innvendinger:

1. Kongen.

Han må ikke komme hjem, sier man, så lenge en annen - traktatmessig Eisen hower - har overkommandoen over den militære makt i landet. Slikt er fli- spikkeri. For det første har hverken Eisenhower eller hans soldater noe som helst ønske om å være her, hvis vi viser at vi kan holde ro og orden blandt oss selv. For det annet: Hvis den traktatmessige besettelse av lan- det er et ledd i en strategisk sikkerhetsforanstaltning under fredsforhan- dlingene, er det ingen som helst nedverdiggende situasjon for oss. De er j- være allierte og vil det samme som vi. Den belgiske konge satt i flere år under den forrige verdenskrig i den snipp av sitt land, som ikke var er- obret. Ingen heimefront eller andre forlangte at han skulle være fraværen- de, fordi hans allierte hadde overkommandoen over de militære styrker i landet. Og straks krigen var slutt, trätte alle parlamenter i virksomhet, uansett om valgperioden var utløpet. Mandater kan aldri bli for gamle. De kan bare avløses av nye.

Vår konge skal hjem straks, fordi det uten ham vil skje brudd på konsti- tusjonen. Og det vil vi ikke ha. Hvis noen ønsker forandring i grunnloven så får de henvende seg til det norske folk i valg.

Om kongen er forøvrig å si, at ingen enkelt person i landet har et så stort ansvar for sitt folk som han. De andre styres menn skifter. Men kon- gen er nasjonens faste punkt. Ikke bare fordi vi alle er blitt glad i ham på grunn av hans holdning og hans personlige egenskaper. Men også fordi han er en k o n s t i t u s j o n e l l e r e a l i t e t, som er uavver- delig knyttet til dette folks selvstyre, ettersom han står over og utenfor våre innbyrdes stridigheter, uansett hvem han måtte dele mening med. Når det gjelder enkeltpersoner er han nasjonens eneste faste punkt. Og dette faste punkt kan ikke være fraværende i det øyeblikk folket står ove- for sin vanskeligste oppgave. Hans plass er nettopp h e r, og vi tviler heller ikke på at han også vil innta sin plass, såframt han på noen måte er istand til det. Intet pedantisk ordkløveri må hindre dette. Når fiend- en er utenfor landets grenser, er Kongens plass i n n e n f o r.

2. Regjeringen skal det være så og så mange som er imot. Det er i denne forbinnelse ganske likegyldig om en eller annen av oss har imot den eller ikke. Eller om man tror den har gjort feil - før eller etter krigsutbrud- det - den er naturligvis ikke mere feilfri enn vi andre er i all vår skra- lighet. Men ett er sikkert: Etter vår konstitusjon og demokratiets regler finnes det ingen annen som kan anklage den enn det norske folk gjennom sine stemmesedler, det vil si gjennom Stortinget. Det får altså bli folke- sak, det samme folk som har satt den til ansvaret, men ingen annen. Regje- ringen har sikkert hatt like mange vanskeligheter og bekymringer som vi på heimefronten, enten vi synes den har løst sine vanskeligheter godt el- ler mindre godt, så e r den vår eneste lovlige regjering, og det skal den vedbli å være inntil de folkevalgte representanter kan ha bestemt noe annet. Ingen enkelte av oss i heimefronten eller blandt emigrantene, har noe som helst krav på å få plasser i regjeringen, enten vi nå tilhører de- ene eller annet parti. De som søker plass i en norsk regjering må først sørge for å vise at de har en tilstrekkelig styrke av f o l k e v i l j e n. De som søker plass i en norsk regjering må først sørge for å vise at de har en tilstrekkelig styrke av f o l k e v i l j e n. De som søker plass i en norsk regjering må først sørge for å vise at de har en tilstrekkelig styrke av f o l k e v i l j e n. De som søker plass i en norsk regjering må først sørge for å vise at de har en tilstrekkelig styrke av f o l k e v i l j e n.

han gir diktaturets ærend. Vi i heimefronten har bare kjempet for vårt land og vår frihet. Og vi håper det samme er tilfelle med emigrantene. Noen plass i regjeringen har ingen av oss kjempet for. Og noe diktatur skal vi ikke ha. Heller ikke noe ny-nasistisk. Spørsmålet regjeringen er i det hele tatt ikke et spørsmål om sympatier og antipatier. Det er et spørsmål om hvorvidt vi vil ha ordnede konstitusjonelle forhold i vårt land, om vi vil gå framover i ro og orden, eller om vi vil ha kaos og alt som dermed følger. Vi må sørge for å unngå enhver ukonstitusjonell tilstand - enhver ulovlighetstilstand - hvor enhver kan ta seg til rette under påberøpelse av at konstitusjonen så allikevel er satt ut av kraft. For da opplever vi sannsynligvis Hellas.

3. Stortinget.
 Man forteller oss at dets mandater skulle være utløpet. Jurister kan muligens tvistes om paragrafens ordlyd i så måte, men en ting kan man ikke tvistes om, nemlig den sak at paragrafens ånd viser klart at dette land ikke skal styres uten et Storting - uten en lovgivende forsamling og bevillende myndighet, som er valgt av folket selv. Enhver avviken fra denne selvfølgelig regel er grunnlovsstridig. Det vil si at det er et staskup, det er diktatur, og det skulle vi vel ha nok av nå.

Forøvrig er det ^{for} oss almindelige nordmenn en soleklar forutsetning for alle paragrafer i denne forbindelse at folkevalgte institusjoners mandater selvfølgelig ikke utløper før de av folket er erstattet med nye mandater. Det besynderlige skal imidlertid være tilfelle at noen få menn i vårt land pluss noen emigranter vil sette Stortinget utenfor. Vi kjenner ikke til at det norske folk har gitt dem noe som helst mandat eller at de på noen vis har rett til å ta i besiddelse det mandat som det norske folk har gitt vårt Storting. Vi advarer dem, fordi konsekvensene kan bli de uhyggeligste. La oss ikke etterlikne Hellas - eller noen som helst annen. Så vil man også fortelle oss at Stortingets medlemmer er kompromittert, fordi de forhandlet med okkupasjonsmakten og fordi enkelte av dem under disse forhandlinger lot seg tøyse for langt. Det er naturligvis lett for oss som stod utenfor å gjøre oss storartete på stortingsmennenes bekostning. Men alt, både de trusler og det press som forelå - vil komme fram i full belysning, når krigen er slutt, og vi som kjenner den rette sammenheng vet at kritikken da vil bli atskillig spakere. Ett er ihvertfall sikkert, nemlig at det var stortingsmennenes standhaftighet som gjorde at Terboven i vrede avbrøt forhandlingene. Av den grunn kom det overhodet ingen overenskomst istand. Og så kan vi kalle dem kompromittert hvem som vil. Men i alle tilfelle må det bli folket selv - med sine stemmesedler - som dømmer den enkelte for hans holdning. En liten krets har ingen som helst rett til å gjøre det i nattens munn og mørklegning, før de anklagede har hatt full anledning til å forklare seg. Under alle omstendigheter er det sterkt usannsynlig at 159 av landets beste menn og kvinner skulle være dårligere nordmenn enn gjennomsnittet av oss andre. Det bør man ikke by oss uten beviser, som dog ikke skal hviskes fra munn til munn under mørklegningen, men som i tilfelle må legges fram i fullt dagslys i overensstemmelse med dette folks krav til åpenhet, ærlighet, redelighet og trygg rettergang.

Ordet "kompromittert" skal man i det hele tatt være varsom med å anvende mot landsmenn i dag. Vi bortser helt fra N.S. og andre, som har nyttet krigen til egen vinning ved frivillig å søke arbeide for tyskerne eller deres håndtlangere. Men faktum er at prkatiske talt hele folket har vært nødt til å arbeide for okkupasjonsmakten. Mannen som pløyet, mannen på verkstedet, fiskeren i båten, funksjonæren i firmaet eller bak disken - alle har de måttet stå til tjeneste. Det var ingen vei utenom. Meget få av oss har vært i den stilling at vi kan sies å ha vært utenfor - for de flestes vedkommende gjelder det at det ikke skyldes vår egen fortjeneste. På den annen side kjenner vi i dag mange som er tilbøyelig til å dømme for hastig og som heller burde gå inn i sitt lønnskammer og spørre seg selv hva de har latt seg tøyse til. Vi kjenner flere av dem, som ikke har rett til å dømme andre. Det er nok så at ikke alle har vært like sterke, men vi tror det er få som kan stå fram i kordøren og si: Jeg tak-

deg Gud, at jeg ikke er som de andre - ettersom jeg alene er undkommet. Og den som våger å stå fram i en slik formastelighet, vil neppe høste det man venter av et folk, som er pint under okkupasjonsmaktens jernhæl. De som erklærer Stortinget som kompromittert, bør være klar over hvor langt beskyldningen rekker. La oss være enige om at enhver - når den tid kommer - skal dømmes nøyaktig for de h a n d l i n g e r han har begatt. Men ingen skal i et demokratisk samfunn dømmes uhørt.

De innvendinger som gjøres mot at Stortinget straks overtar og fortsetter sin virksomhet inntil nye valg er holdt, er i beste fall pedantiske - etter framrakende juristers mening også rettsstridige. H v e m er det som våger å påstå at folket har gitt d e m det mandat, som de vil berøve Stortinget? Hvem er det som vil sette folket - ved dets valgte representanter - ut av spillet? Vi tror at d e vil få et oppgjør med folket etterpå. Det er nemlig ingen tvil hvor det samlede folk utover landet står i dette spørsmål. Det er imot diktatur og nasisme og også imot denne nynasisme.

Både statsminister Nygårdsvold og stortingspresident Hambro har i sine julehilsner antydnet at "heimefronten" må få plass i den nye regjeringen. Hva mener de med "heimefronten"? Hvem av oss tilhører ikke "heimefronten"? Og tilhører ikke stortingsmennene den? Vi håper at de to gode menn nevner heimefronten i b r e d mening, med andre ord at de mener d e t n o r s k e f o l k. For det er nemlig d e t som er heimefronten. Og vi håper videre at de heretter vil søke informasjon, ikke fra snevre Oslo-kretse, men fra folket selv. Vi kan forsikre dem om at det som her er skrevet er uttrykk for folkets vilje, slik som vi har innhentet den etter omfatter de undersøkelser. Hvis regjeringen ønsker å gå av, når den kommer hjem - eller la seg rekonstruere - så kan dette ene og alene skje på parlamentarisk vis, det vil si: under Stortingets medvirkning. Det er farlig å bruke det kanskje vanskeligste øyeblikk i landets historie til å lage brudd med parlamentarismen. Det ene brudd kan lett trekke det annet med seg, så det hele ender i sammenbrudd - ender i Hellas.

Det er en fullstendig misforståelse, hvis regjeringen tror at folket her i landet går omkring og higer etter dens skalper. Tvert imot er forholdet det, at både dens tidligere venner og motstandere ønsker den - som landets eneste lovlige regjering - hjertelig velkommen hjem til sitt arbeid. Hvis vi her i landet ønsker å skifte ut en regjering, så gjør vi det ikke ved hjelp av en krigs ulykker, men ved hjelp av våre stemmesedler - altså gjennom Stortinget.

4. Det som foran er sagt om Stortinget gjelder stort sett også kommune-styrene. Det finnes ingen som med noen som helst hjemmel i norsk lov kan avsette eller innsette en ordfører, undtagen det folkevalgte kommunestyre selv. Derfor må kommunestyrene straks tre sammen og ordne opp. Alene disse folkevalgte representanter kan avgjøre om en ordfører er "kompromittert" med mindre han er N.S. eller på annen måte ved sine handlinger kommer inn under gamle norske lover eller forordninger vedtatt i henhold til grunnloven av Kongen i statsråd.

Det finnes heller ingen - uten Kongen i statsråd - som kan avsette eller innsette høyere embetsmenn og i n g e n som kan gi dem mandater til å oppnevne ordførere f. eks., slik som det er tale om. Slike etterlikninger av Quisling vil det norske folk ikke tåle.

Så er det også noen som har fått den ide at det ikke skal holdes valg på et par år - før man har ordnet opp og skværet opp, som det heter. Grunnen skal være at man først omhyggelig må ha rensket ut av manntallet alle nasister. Dertil er å si at alle de nasister som betyr noe enten vil ha flyttet over alle bjerge eller de sitter bak lås og lukke. Og de stakkarene som sitter igjen har jo intet parti å stemme på. Det er forstemmende å tenke på at noen våger å kaste oss i ansiktet at der skulle finnes så mange nasister i Norge at de kan hindre det norske folk i å gi uttrykk for sin vilje med stemmesedlen i hele 2 år. Dette påskudd til ikke å holde valg er så spinkelt at vi ikke kan ta det alvorlig. Til dem som av personlige grunner eller av andre beveggrunner ikke kan fordre det gamle Storting er å si at de sannsynligvis heller ikke vil fordre et nytt, men at de, når alle legger godviljen til, k a n få et nytt Storting, sannsynligvis i løpet av 3 a 4 måneder. Om det nå i manntallet skulle finnes en liten promille som stemmer uten rett eller har stemmerett uten å få stemme, så

skulle vel ikke dette hindre oss i en krisetid å innhente folkets ønske, når det gjelder å hindre konstitusjonelt kaos, når det gjelder å opprettholde orden og demokratisk og parlamentarisk kultur i landet.

Vi bør ha nye stortingsvalg hurtigst mulig. Den som saboterer det - eller saboterer institusjonen Stortinget i det hele tatt - han saboterer folkeviljen, demokratiet og parlamentarismen. Det skulle bare mangle at vi i 5 år har kjempet og lidt for den demokratiske seier, for så å kaste alt på skraphaugen når krigen er slutt - til fordel for diktatur, som vi hele tiden har bekjempet.

Av to grunner må valgene skje hurtigst. For det første fordi det allerede er over 8 år siden folkeviljen kom til uttrykk. For det annet fordi alle i dag er innstillet på samhold og samarbeide - noe som også forhåpentlig vil føre til utstrakt samarbeid mellom partiene ved valget - f o r u t - s a t t a t v a l g e t k o m m e r s n a r t, og at man ikke venter til den gamle stridsånd har fått tid til å våkne opp igjen.

Det er å høre at nye valg vil skje i samhörighetens og samarbeidets tegn, slik som vi har lært oss til det i disse sørgelige år. Men nok om det, vi akter ikke å fremlegge til diskusjon etterkrigsprogrammer i en tid da enhver meningsutveksling om dem er umulig. Og det vil vi også advare andre mot å gjøre. Vi vil inntrengende henstille til de herrer som måtte ha forbedringer å foreslå - de være seg aldri så gode - å vente med å fremlegge dem inntil de kan forelegges for Stortinget eller velgerne etter at mørklegningen er slutt og det klare dagslys kan kaste sitt skinn både over godt og ondt.

I det hele tatt vil vi si at det må være et dårlig forslag til forbedringer som må nytte mørklegningens skumle veger for å nå fram. En forslagsstiller med god samvittighet vil greie å vente til blenningen er opphørt. Som den ærede leser vil forstå, er hensikten med dette skrift utelukkende å hindre at det hos oss skal oppstå ulovlighets-tilstander i likhet med hva vi har sett i andre land. I tillegg til alt det onde vi har døyet, skal vi i k k e oppleve at freden byr oss flere onde ting, fordi en dertil egnet flokk kan påberope seg at konstitusjonen er satt ut av kraft og at enhver derfor kan ta seg selv til rette. Derav vil nemlig oppstå rot, vrøvl, borgerkrig - stikk imot hva vi alle ønsker. Den eneste garanti mot dette er at vi holder oss til demokratiet, til de folkevægte forsamlinger, som alene har den autoritet som kan hindre utskielser av enhver art.

Husk at vi er en kulturnasjon og tenk på hva det kreves av en slik nasjon av nøkternhet, ro og selvbeherskelse. La oss vise verden og våre allierte at vi også har en demokratisk og parlamentarisk kultur å forsvare, og at vi k a n forsvare den.

La oss vise at vi i Norden ikke aper etter andre og aller minst forsøker på noe punkt å etterlikne den "kultur" man fra fremmed hold har villet velgigne oss med i disse krigens år. La oss i handling og holdning bevise at vi står på et høyere nivå.

Vi vet at alle nordmenn - av alle partier - som har lest ovenstående, er enige i det. Men det er nødvendig at h e l e f o l k e t blir enig. Derfor er det så viktig at hver især skriver det av og bringer det videre, slik at til slutt alle står samlet om det.

Vi har stått samlet en gang før - i 1905 - og vi har stått samlet nu under krigen. Kunne vi så ikke bli enige om å stå samlet også noen av fredens første måneder, for å vise verden at vi står på et like høyt nivå og sterkt nivå e t t e r krigen som u n d e r krigen. Det har så uendelig meget å bety - ikke bare for vår anseelse, som ikke må forspilles - men også rent praktisk. Dette at vi her i landet viser at vi hever oss over alt det rot som har forekommet i andre land, vil utvilsomt øke våre muligheter for hurtig å kunne gjenoprette og høyne levestandarden, slik som vi med hell bestrebt oss på det i gamle dager. Uroligheter, selvtekt og kaos derimot vil uvegerlig forsinke det hele. La oss derfor gi avkall på å møte fredens første uker med favnen full av omtvistelige nyskapingen, men begynne der vi slapp i 1940.

Men det ikke skulle være mulig at det norske folk - i en gangs skyld - kunne stå hundre prosent enige om ikke å legge noe brak som følge av den freden vi har ventet på? At vi - alle som ^{er i} i dette land skal freden holde sitt inntog på høvisk vis blandt et stolte og kultivert folk, som

VI

holder seg strengt innenfor vår gode gamle konstitusjons ramme. Dermed vil-
le vi være sikret en posisjon, som ville overstråle den vi har vunnet un-
der krig_{en}.

Og så får vi da begynne å krangle over gjerdet igjen når det er gått en
passe tid og vi er kommet til ro - etter å ha vunnet f r e d e n. Men
la oss ikke som andre vaske vårt skittentøy mens hele verden har sitt
blikk på oss. La oss vente den lille stunden til vi er for oss selv igjen.
Om dette må vi være enige - ubrytelig enige. Enhver må stå urokkelig fast
på det. D a kan vi unngå mange ulykker. Vi kan unngå borgerkrigens red-
sler, som dessverre allerede delvis er over oss - i visse henseender.

Vi henstiller inntrengende til alle nordmenn - såframt de er istand til
det - å mangfoldiggjøre dette og sende det til alle venner, bekjente, ar-
beidsgivere, arbeidere og andre.